

Τὸ Γενέθλιον τῆς Θεοτόκου Μαρίας κατὰ τὸν Ἅγιο Νεόφυτο τὸν Ἐγκλειστο*

ΧΡΗΣΤΟΥ Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ**

Εἰσαγωγή

Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος (1134 – 1220 μ.Χ.)¹ ἔγραψε περὶ τὶς 4.500 χειρόγραφες σελίδες, οἱ ὁποῖες ἐκδόθηκαν σχεδὸν στὸ σύνολό τους ἀπὸ τὴν ὁμώνυμὴ του Ἱερὰ Βασιλικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Ἁγίου Νεοφύτου τῆς Πάφου τῆς Κύπρου, σὲ κριτικὴ ἔκδοση πέντε (5) τόμων² καὶ ἑνὸς ἔκτου τό-

---

* Τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἀποτελεῖ ἐπεξεργασμένη μορφή εἰσήγησης στὸ 14^ο Διεθνὲς Ἐπιστημονικὸ Συνέδριον Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Βιβλικῶν Θεολόγων, 5-8 Νοεμβρίου 2016 μὲ θέμα: «Τὸ πρόσωπο τῆς Μητέρας τοῦ Χριστοῦ στὴν Ἁγία Γραφή».

** Ὁ Χρήστος Κ. Οἰκονόμου εἶναι Ὀμότιμος Καθηγητὴς καὶ τ. Κοσμητὼρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ., Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Θεολογίας καὶ Πολιτισμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Λευκωσίας.

1. Εἰδικὰ γιὰ τὸν Ἅγιο Νεόφυτο βλ. Χρ. Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος. Προσωπικότητα – Συγγραμματα καὶ Ἑρμηνευτικὲς προσεγγίσεις, Ἐκδόσεις Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Ἐγκλειστρωτικὰ Ἀνάλεκτα 2, Πάφος 2010, σσ. 340. Γιὰ τὸ ἔργο του βλ. καὶ CAT. GALATARIOU, *The making of a Saint. The life, times and sanctification of Neophytos the Recluse*, Cambridge University Press 1991.

2. ΑΠΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ, *Συγγραμματα*, τόμος Α'. Δέκα λόγοι περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν, ἐκδ. Ι. Ε. Στεφανῆς καὶ Πεντηκοντακέφαλον, ἐκδ. Π. Σωτηροῦδης, ἔκδοση Ἱερᾶς Βασιλικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Πάφος 1996. Μετὰ ἀπὸ τὴν κριτικὴ ἔκδοση τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, βλ. Καὶ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ, *Περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν*, ἐκδ. Ἀρχιμ. Παῦλος (Βενέδικτος) Ἑγγλεζάκης, Ἀθήναι 1998. ΑΠΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ, *Συγγραμματα*, τόμος Β', *Τυπικὴ Διαθήκη*, ἐκδ. Ι. Ε. Στεφανῆς καὶ Βίβλος τῶν Κατηχήσεων, ἐκδ. Β. Κ. Κατσαρός, ἔκδοση Ἱερᾶς Βασιλικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Πάφος 1998. ΑΠΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ, *Συγγραμματα*, τόμος Γ', *Πανηγυρικὴ Α'*, ἐκδ. Νικ. Παπατριανταφύλλου – Θεοδοωρίδη (Λόγοι 1-15) καὶ Θεοδ. Ξ. Γιάγκου (Λόγοι 16-30), ἔκδοση Ἱερᾶς Βασιλικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Πάφος 1999. ΑΠΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ, *Συγγραμματα*, τόμος Δ', *Ἑρμηνεία τῆς Ἑξαήμερου καὶ Ἑρμηνεία τοῦ Ψαλτῆρος καὶ τῶν Ὡδῶν*, ἐκδ. Θ. Ε. Δετοράκης καὶ Ἑρμηνεία τοῦ Ἄσματος τῶν Ἀσμάτων, ἐκδ. Βασ. Στ. Ψευτογκᾶς, ἔκδοση Ἱερᾶς Βασιλικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Πάφος 2001. ΑΠΟΥ ΝΕΟ-

μου³ πού περιλαμβάνει τὰ εὐρετήρια. Αὐτὸ τὸ ἔργο, πού εἶχαμε τὴν τιμὴ νὰ συντονίσουμε ὁ Ἰω. Καραβιδόπουλος, ὁ Νικ. Ζαχαρόπουλος, ὁ ἀείμνηστος Δημ. Τσάμης, ὡς Γενικὸς Συντονιστὴς ὁ Χρ. Οἰκονόμου καὶ ὡς Γενικὸς Συντονιστὴς ἀπὸ πλευρᾶς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, μετὰ ἀπὸ ἀνάθεση τοῦ σχετικοῦ καθήκοντος ἀπὸ τὸ Ἡγουμενοσυμβούλιο καὶ τὸν Ἡγούμενο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς καὶ Ἐπίσκοπο Χύτρων Λεόντιο, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀλέξιος Ἐγκλειστρωίτης, βραβεύθηκε ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τὸν Δεκέμβριο τοῦ 2009. Τὰ συγγράμματα τοῦ Ἁγίου μεταφράστηκαν ἤδη στὰ Ρουμάνικα σὲ πέντε (5) τόμους. Τὸ μνημειῶδες αὐτὸ ἔργο εἶχαμε τὴν τιμὴ τὴν 11^η Ὀκτωβρίου 2016 νὰ τὸ παρουσιάσουμε μὲ τὸν συνάδελφο Καθηγητὴ Νίκο Νικολαΐδη σὲ σχετικὴ ἐκδήλωση στὴν ἱστορικὴ πόλη τοῦ Ἰασίου, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου Θεοφάνους καὶ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου «Δοξολογία». Παράλληλα, ἔχουν δεῖ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος καὶ σχετικὲς Μεταπτυχιακὲς Διπλωματικὲς Μελέτες καὶ Διδακτορικὲς Διατριβὲς στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ Θεσσαλονίκης. Ἐπίσης καὶ στὸ Τμῆμα Θεολογίας καὶ Πολιτισμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Λευκωσίας ἔχουν ἤδη ἀνατεθεῖ Διπλωματικὲς καὶ Διδακτορικὲς μελέτες γιὰ τὸ συγγραφικὸ ἔργο, τὴν προσωπικότητα καὶ τὴ Θεολογία τοῦ Ἁγίου.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς σποραδικὲς ἀναφορὲς⁴ πού κάνει ὁ Νεόφυτος σὲ ὀλόκληρο τὸ ἔργο του γιὰ τὴν Παναγία, ἐστιάζει τὴν προσοχὴ του στὸν ρόλο τῆς Θεοτόκου στὴν ἱστορία τῆς Θείας Οἰκονομίας. Γι' αὐτὸ καὶ παρουσιάζει τὰ γεγονότα τῶν Θεομητορικῶν ἑορτῶν μέσα ἀπὸ τὶς Κατηχήσεις, τοὺς Λόγους καὶ τὴν ἔρμηνεία τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἀναφέρεται συγκεκριμένα: α) στὸ Γενέθλιο τῆς Θεοτόκου⁵, β) στὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου⁶, γ) στὸν Εὐαγγελισμό τῆς Θεοτό-

ΦΥΤΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ, *Συγγράμματα*, τόμος Ε', «Ἐρμηνεία Κανόνων τῶν δώδεκα Δεσποτικῶν Ἑορτῶν», ἐκδ. Ἀλ. Σακελλαρίδου – Σωτηρούδη, Λόγοι, ἐκδ. Κ. Κωνσταντινίδης, Νικ. Παπατριανταφυλλοῦ – Θεοδωρίδη, Β.Κ. ΚΑΤΣΑΡΟΣ, *Τὸ βιβλίον τῆς θεοσημείας*, ἐκδ. Δημ. Σοφιανὸς καὶ Ἐπιστολές, ἐκδ. Ἀπ. Καρπόζηλος, ἐκδοση Ἱερᾶς Βασιλικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Πάφος 2005.

3. ΑΠΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ, *Συγγράμματα*, τόμος Στ', *Εὐρετήρια*, ἐκδοση Ἱερᾶς Βασιλικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Πάφος 2008.

4. Βλ. ΑΠΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ, *Περὶ τοῦ Χριστοῦ Ἐντολῶν*, 8, 42-44, σελ. 142. *Πεντηκοντακέφαλον*, 27,4, σελ. 301. *Τυπικὴ Διαθήκη*, 11,1, σελ. 38, 24, 3, σελ. 67. *Κατηχήσεις*, 14, 11, σελ. 264 κ.ά. Βλ. ΕΥΓ. ΓΟΥΛΤΣΗ, «Ἡ Θεοτόκος στὴ Θεολογία τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ», στὰ *Πρακτικὰ Α' Διεθνoῦς Συνεδρίου, Ἅγιος Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος. Ἱστορία, Θεολογία, Πολιτισμός, Ἐγκλειστρωτικά Ἀνάλεκτα 1*, Πάφος 2010, σσ. 298-310.

5. *Κατήχησης* 22, 1-2. *Πανηγυρικὴ Α'* 4,1-13.

6. *Κατήχησης* 23, 1-5, *Πανηγυρικὴ Α'* 23, 1-20, *Ἐρμηνεία Κανόνων τῶν δώδεκα Δεσποτικῶν ἑορτῶν* 6, 1-53.

κου⁷, δ) στην Ἁγία Ὑπαπαντή⁸, ἢ ὁποία θεωρεῖται καὶ Θεομητορικὴ ἑορτή, καὶ ε) στὴν Κοίμησι τῆς Θεοτόκου⁹.

Ἡ παροῦσα μελέτη θὰ ἐστιᾶσει τὴν προσοχὴ τῆς μόνο στὸ Γενέθλιο τῆς Θεοτόκου Μαρίας, σύμφωνα μὲ τὴν *Κατήχησι* 22 καὶ τὴν *Πανηγυρικὴ Α΄*, Λόγο 4 τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγγλείστου. Ἔχει δὲ τρεῖς βασικὰς θεολογικὰς προϋποθέσεις:

1) Θεωρεῖ τὴ δυναμικὴ Πατερικὴ ἐρμηνευτικὴ παράδοσι ὡς τὴν κύρια προϋπόθεσι γιὰ μία Ὁρθόδοξι ἐρμηνεία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, μὲ βασικὸ δεδομένο ὅτι ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας δὲν ὑπάρχει θεολογία καὶ Ἐκκλησία χωρὶς θεολογία δὲν νοεῖται.

2) Δὲν ὑπάρχει ἀπροϋπόθετη θεολογία. Ἡ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας, ἱστορικὰ καὶ θεολογικὰ, εἶναι ἄκρως ὁμολογιακὴ, ἐστιαζόμενη εἴτε στὴν Ὁρθόδοξι εἴτε στὴ Ρωμαιοκαθολικὴ εἴτε στὴν Προτεσταντικὴ παράδοσι καὶ θεολογία. Ἔνα ἀπλὸ παράδειγμα γιὰ νὰ γίνεσι ἀπολύτως σαφὲς αὐτὸ πού ὑποστηρίζω: Στὴν Ὁρθόδοξι θεολογία καὶ παράδοσι ἡ Μαρία εἶναι μητέρα τοῦ Χριστοῦ καὶ μάλιστα ἀειπάρθενος Θεοτόκος. Στὴ Ρωμαιοκαθολικὴ ὁμολογία ὑποστηρίζεται ἡ ἄσπιλος σύλληψι τῆς Παναγίας, πού ἀπορρίπτεται ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξι Ἐκκλησία καὶ στὴν Προτεσταντικὴ ὁμολογία εἶναι ἀπλῶς ἡ μητέρα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀσφαλῶς δὲν εἶναι ἀειπάρθενος Θεοτόκος, πρᾶγμα πού ἐπίσης καταδικάσθηκε ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξι ἐρμηνευτικὴ παράδοσι καὶ ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξι Ἐκκλησία σὲ Οἰκουμενικὰς Συνόδους. Ἐπομένως, ἡ ἀποψη τῆς ἀπροϋπόθετης καὶ μὴ ὁμολογιακῆς θεολογίας δὲν ἔχει θεολογικὰ καὶ ἱστορικὰ ἐρείσματα. Ἐξἄλλου εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ ἀπροϋπόθετη καὶ μὴ ὁμολογιακὴ θεολογία προβάλλεται προκειμένου νὰ πεισθεῖ ὁ ἑκάστοτε Καίσαρας νὰ κρατῆσι τίς Θεολογικὰς Σχολὰς ὡς κρατικὰ δεκανίκια πολιτικῶν κατεστημένων, χωρὶς νὰ σέβεται τὸ ἀντικείμενο σπουδῶν, τὴν παράδοσι καὶ τὴν ὀπτικὴ γωνία τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας τοῦ κάθε ἀκαδημαϊκοῦ δασκάλου. Οὐδέποτε ἐτέθη τέτοιο δῆλημα ὁμολογιακῆς ἢ μὴ ὁμολογιακῆς θεολογίας στὸν Ρωμαιοκαθολικισμό ἢ στὸν Προτεσταντισμό. Πολλῶ μᾶλλον δὲν τίθεται βέβαια τέτοιο πρόβλημα, ἂν μιλήσουμε ἀκόμη καὶ γιὰ σοβαρὰς Ἰσλαμικὰς σπουδὰς.

3) Ἡ ὀρθόδοξι ἐρμηνευτικὴ παράδοσι εἶναι ἀνοιχτὴ στὴν ἔρευνα καὶ στὰ σύγχρονα ἐπιστημονικὰ δεδομένα, στίς διομολογιακὰς προκλήσεις, στοὺς δια-

7. *Κατήχησις* 5, 1-7. *Ἐρμηνεία Κανόνων τῶν δώδεκα Δεσποτικῶν ἑορτῶν* 1, 1-33.

8. *Κατήχησις* 4, 1-11. *Ἐρμηνεία Κανόνων τῶν δώδεκα Δεσποτικῶν ἑορτῶν* 9, 1-55.

9. *Κατήχησις* 20, 1-3. *Ἐρμηνεία Κανόνων τῶν δώδεκα Δεσποτικῶν ἑορτῶν* 5, 1-41.

χριστιανικούς και διαθηρησκειακούς διαλόγους, έχοντας ως πηγή και άφετηρία την Άγία Γραφή και την ὀρθόδοξη παράδοση τῆς Ἐκκλησίας.

1. Τὸ Γενέθλιον τῆς Θεοτόκου κατὰ τὶς Κατήχησεις τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου

Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος στὴν 22^η Κατήχησή του ἀναφέρεται στὸ πάνσεπτο καὶ θεῖο Γενέθλιο τῆς παναμώμου κόρης καὶ Θεομήτορος¹⁰. Χρησιμοποιώντας κείμενα ἀπὸ τὴν Παλαιὰ καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη ἐμπλουτίζει τὴν ἱστορικὴ καὶ θεολογικὴ του ἀναφορὰ μὲ σκηνές ἀπὸ τὸν Ἀκάθιστο Ὑμνο.

Τὸ πάνσεπτο καὶ θεῖο Γενέθλιο τῆς Θεοτόκου τὸ συνδέει ἄμεσα μὲ τὴν οὐρανομήκη κλίμακα πὺν μεταφέρει τὸ ἀνθρώπινο γένος πρὸς τὸν οὐρανό: «ἰδοὺ ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον», ἀναφέρει ὁ Νεόφυτος, «κλίμαξ οὐρανομήκης καὶ θεία μετάγουσα πρὸς οὐρανὸν τὸ ἀνθρώπινον»¹¹.

Αὐτὸ τὸ γεγονός ἀποτελεῖ εὐκαιρία γιὰ δοξολογία τοῦ Θεοῦ καὶ συγχρόνως δημιουργεῖ τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν πορεία τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴ σωτηρία ἄνοδο στὸν οὐρανό. Ὅλο αὐτὸ τὸ ἔργο πραγματώνεται ἀπὸ τὴ Θεοτόκο, ἡ ὁποία μὲ τὴ γέννησή της ἐγίνε ἡ ἔμψυχη γέφυρα καὶ αὐτὸ εἶναι θεοκατόρθωτο γεγονός, πὺν ἐντάσσεται στὴν ἱστορία τῆς Θείας Οἰκονομίας: «ἐτέχθη ἡμῖν θεοκατόρθωτος ἔμψυχος γέφυρα»¹², ἀναφέρει ὁ Ἑγκλειστος, στηριζόμενος στὸν Ἀκάθιστο Ὑμνο¹³. Προϋπόθεση ὡστόσο γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὸν Νεόφυτο, εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κάθε μολυσμὸ σαρκὸς καὶ πνεύματος καὶ ἀπὸ κάθε βιοτικὴ μέρμινα, ὡστε νὰ μπορέσει ὁ ἄνθρωπος νὰ διαβεῖ πρὸς τὰ οὐράνια σκηνώματα¹⁴.

Ἐνας τρίτος χαρακτηρισμὸς τῆς Θεοτόκου πὺν στηρίζεται στὴ Γέννησή της εἶναι «πύλη οὐράνιος»¹⁵, ἀπὸ τὴν ὁποία ὁ μόνος πὺν πέρασε εἶναι ὁ οὐράνιος

10. Κατήχησης KB', «...τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ πάνσεπτον καὶ θεῖον Γενέθλιον τῆς παναμώμου κόρης καὶ Θεομήτορος, ἐν ᾧ συνεπλάκησαν καὶ παραινέσεις ὠφέλιμα...». Πρὸβλ. Κυρ. Παπαδημητρίου, «Ἡ ἐπὶ τοῦ Ὁρους Ὁμιλία κατὰ τὸν Ἅγιο Νεόφυτο τὸν Ἑγκλειστο. Ἡ συντακτικὴ καὶ ἐρμηνευτικὴ του μέθοδος», στὰ Πρακτικά, ὄ.π. σσ. 587-605.

11. Κατήχησης KB', 1,1-3, σελ. 299.

12. Κατήχησης KB', 1, 4, σελ. 299.

13. Ἀκάθιστος ὕμνος, γ', 11.

14. Κατήχησης KB', 1, 4-7, σελ. 299.

15. Κατήχησης KB', 1, 7, σελ. 299.

βασιλιάς. Και για να τονίσει το γεγονός της γεννήσεως του Ἰησοῦ και τῆς ἀειπαρθενίας τῆς Παναγίας, ὁ Νεόφυτος ἀναφέρει: « δι' ἧς μόνος διοδεύσει βασιλεὺς οὐράνιος καὶ κεκλεισμένην τηρήσει»¹⁶. Αὐτὸ δείχνει ὅτι γιὰ τὴν ὀρθόδοξη Πατερικὴ ἐρμηνευτικὴ παράδοση εἶναι λυμένο τὸ *crux interpretum*, δηλαδή τὸ κομβικὸ προβληματικὸ σημεῖο, «καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον» (Ματθ. 1, 25), τὸ ὁποῖο ὀδήγησε τὸν Προτεσταντικὸ κόσμον στὴν ἄρνηση τῆς ἀειπαρθενίας τῆς Θεοτόκου καὶ τὸν Ρωμαιοκαθολικισμό στὴν ἄσπιλη σύλληψη τῆς Μαρίας.

Ὁ Νεόφυτος τονίζει ἐπίσης στὸ Γενέθλιον τῆς Θεομήτορος ὅτι ἔχουμε μία ἡλικιὰ λαμπηδὸνα καὶ μία σελήνη παμφώτιστη, ὅποτε ἡ Παναγία καλεῖ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα στὸ ἀνέστερο φῶς τῆς τρισηλίου Θεότητος¹⁷. Πρόκειται γιὰ τὸ σημεῖο ἀναφορᾶς ποὺ θὰ ὀδηγήσει τὴν ἀνθρωπότητα μακριὰ ἀπὸ τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας καὶ οἱ «ἀφώτιστοι», κατὰ τὸν Νεόφυτο, θὰ γίνουν «πεφωτισμένοι»¹⁸ ἀκολουθώντας τὸν Υἱὸν τῆς, ποὺ εἶναι τὸ φῶς τοῦ κόσμου καὶ τὸ φῶς τῆς ζωῆς¹⁹.

Ὁ Ἑγκλειστος χαρακτηρίζει ἐπίσης τὴν Παναγία στὴν *Κατήχησις* ΚΒ, ποὺ ἀναφέρεται στὴ Γέννησὴ τῆς, βασίλισσα θεόστεπη, ἡ ὁποία ὀδηγεῖ τοὺς πιστοὺς στὰ ἄνω βασίλεια²⁰, ὡς μεσίτρια πρὸς τὸν Υἱὸν καὶ Θεὸν τῆς. Μὲ τὴ γέννηση τῆς νέας Εὐας, κατὰ τὸν Νεόφυτο, ἀρχίζει ἡ πραγμάτωση τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, διότι ἡ Θεομήτωρ θὰ γεννήσει τὸν Σωτῆρα, ὁ Ὅποιος θὰ ἐξαλείψει τὸ Προπατορικὸ ἁμάρτημα, θὰ ἀνακαινίσει τὴν κτίση καὶ τὸν ἄνθρωπο καὶ ὡς ἔσχατος Ἀδάμ ὁ Χριστὸς (Α΄ Κορ. 15, 45) θὰ ὀδηγήσει τὴν ἀνθρωπότητα στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν²¹.

16. *Κατήχησις ΚΒ*’, 1, 8, σελ. 299.

17. *Κατήχησις ΚΒ*’, 1, 13-14, σελ. 299. «...ἐτέχθη ἡμῖν ἡλικιακὴ λαμπηδὸν καὶ σελήνη παμφώτιστος πρὸς τὸ φῶς ἡμᾶς εἰσκαλοῦσα τὸ ἀνέστερον...».

18. *Κατήχησις ΚΒ*’, 1, 17-18, σελ. 300.

19. *Ἰωάν.* 8, 12. Περισσότερα γιὰ τὴν Θεοτόκο στὸν Ἰωάννη, βλ. Ἰω. ΓΑΛΑΝΗ, «*Ἡ Θεοτόκος στὸν Εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη*», Βιβλικὲς Ἑρμηνευτικὲς καὶ Θεολογικὲς Μελέτες, ΒΒ 20, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2004, σσ. 372 -388.

20. *Κατήχησις ΚΒ*’, 1, 20-22, σελ. 300. «...ἐτέχθη ἡμῖν βασιλις θεόστεπος συγκαλοῦσα ἡμᾶς πρὸς τὰ ἄνω βασίλεια...».

21. *Κατήχησις ΚΒ*’, 1, 38-42, σελ. 300-301. Περισσότερα βλ. Ἰω. Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ, «*Ἡ Θεοτόκος στὰ Συνοπτικὰ Εὐαγγέλια*» στὶς *Βιβλικὲς Μελέτες* ΒΒ9, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 1995, σσ. 28-53 καὶ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΤΣΑΛΑΜΠΟΥΝΗ, «*Ἡ μητέρα τοῦ Κυρίου στὴν Καινὴ Διαθήκη*», *Ἐξηγητικά*, Θεσσαλονίκη 2013, σσ. 21-45.

2. Τὸ Γενέθλιον τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν Πανηγυρικὴν Α΄ τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου

Ὁ Νεόφυτος συνένταξε καὶ δεύτερο λόγο στὸ θεῖο Γενέθλιο τῆς Παναχράντου Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, στὴν Πανηγυρικὴν Α΄²². Στὸν λόγο αὐτὸ ἔχουμε ἀρκετὲς πληροφορίες ὡς πρὸς τὸ γεγονὸς τῆς γεννήσεώς της, καθὼς ἐπίσης καὶ γιὰ τοὺς γεννήτορές της. Ὁ Ἐγκλειστος ἀντλεῖ τὸ ὕλικό του ἀπὸ τὴν Πατερικὴν Γραμματεία²³, τὸ *Συναξάριον Κωνσταντινουπόλεως*²⁴, τὴν Ἀπόκρυφον Γραμματεία²⁵ καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸ *Πρωτευαγγέλιο* τοῦ Ἰακώβου²⁶.

Ὁ Νεόφυτος ἐντάσσει τὴ γέννηση τῆς Παναγίας στὴν Ἱστορία τῆς Θείας Οἰκονομίας, ὅπως ἀναφέραμε, καὶ τὴ θεωρεῖ ὡς τὴν ἀρχὴ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους: «Ἀρχὴ παντὸς καρποῦ τὸ ἄνθος, καὶ ἀριδηλότατον τοῦτο· ἀρχὴ δὲ καὶ τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἡ θεόσδοτος καὶ θεοπρόκριτος γέννησις τῆς ἀχράντου καὶ παναμώμου Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου, καὶ αὐτὸ προδηλότατον»²⁷.

Χαρακτηριστικὸ, τονίζει ὁ Ἐγκλειστος, εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Μαριάμ γεννήθηκε τὸν μῆνα Σεπτέμβριο, γι' αὐτὸ καὶ ἡ Ἐκκλησία γιορτάζει τὸ Γενέθλιό της στίς 8 Σεπτεμβρίου, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ πρῶτος μῆνας τοῦ ἔνιαυτοῦ. Παράλληλα, κοιμήθηκε τὸν τελευταῖο μῆνα τοῦ ἔνιαυτοῦ, τὸν Αὐγούστο, γι' αὐτὸ στίς 15 Αὐγούστου γιορτάζει ἡ Ἐκκλησία τὴν Κοίμησή της. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ἐπισημαίνει ὁ Ἐγκλειστος, εὐλογεῖ ἡ Παναγία καὶ τοὺς ὑπολοίπους δέκα μῆνες πὸν ἀριθμοῦνται μετὰξὺ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς κοιμήσεώς της καὶ ἔτσι εὐλογεῖται ὅλος ὁ κύκλος τοῦ ἔνιαυτοῦ· «Ἴνα γὰρ ὅλος ὁ κύκλος τοῦ ἔνιαυτοῦ εὐλο-

22. Πανηγυρικὴ Α΄, 4, 1-13· «...Νεοφύτου Πρεσβυτέρου Μοναχοῦ καὶ Ἐγκλειστοῦ Λόγος μετ' ἐγκωμίων εἰς τὸ πάνσεπτον καὶ θεῖον Γενέθλιον τῆς Παναχράντου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας...».

23. Βλ. ΝΕΙΛΟΥ, *Περὶ τῶν λογισμῶν*, PG 79, 1440 Α. ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, *Κλίμαξ*, 4, PG 88, 677 C.

24. *Συναξάριον Κωνσταντινουπόλεως*, στ. 27, 9-28 καὶ στ. 28,1.

25. Περισσότερα γιὰ τὰ Ἀπόκρυφα βλ. ΙΩ. Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἀπόκρυφα Χριστιανικά Κείμενα*, ἐκδ. Π. Πουρναρά, Β.Β. 13, Θεσσαλονίκη 2001.

26. Εἰδικὰ γιὰ τὸ *Πρωτευαγγέλιο Ἰακώβου*, βλ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΚΑΡΑΛΑΣΚΟΥ, *Εἰσαγωγή – Μετάφραση – Σχόλια*, στὸ ΙΩ. Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἀπόκρυφα Χριστιανικά Κείμενα, Α΄ Ἀπόκρυφα Εὐαγγέλια*, σελ. 43-73. Πρβλ. C. TISCHENDORF, *Εὐαγγέλια Ἀπόκρυφα*, ἐκδ. Σπανός, Ἀθήνα – Lipsiae 1853, σσ. 1-49.

27. Πανηγυρικὴ Α΄, 4, 1, 1-4, σελ. 135.

γηθῆ δι' αὐτῆς», «ἐτέχθη μὲν ἐν τῷ παρόντι μηνί (Σεπτεμβρίῳ), τῷ πρώτῳ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐκοιμήθη δὲ ἐν τῷ ὑστάτῳ ὕπνον ἀθανασίας, ἵνα τοὺς μεταξὺ τούτων δέκα μῆνας κύκλου εἰδῶς παραλαβοῦσα εὐλογήσῃ διὰ τοῦ τόκου αὐτῆς καὶ τῆς ζωηφόρου κοιμήσεως»²⁸.

Στὴ συνέχεια ἀναφέρεται στοὺς γεννήτορες τῆς Μαρίας, τὸν Ἰωακείμ καὶ τὴν Ἄννα, οἱ ὁποῖοι προέρχονται ἀπὸ τὸ γένος τοῦ βασιλιᾶ Δαβὶδ καὶ ἀπὸ τῆ φυλῆ τοῦ Ἰούδα²⁹. Στηριζόμενος ὁ Νεόφυτος στὸ *Πρωτευαγγέλιο* τοῦ Ἰακώβου περιγράφει τοὺς γονεῖς τῆς Μαρίας ὡς πιστοὺς τηρητὲς τοῦ νόμου καὶ τῶν θείων ἐντολῶν. Παράλληλα, τοὺς θεωρεῖ οἰκονομικὰ εὐκατάστατους: «πλούσιοι σφόδρα τοῖς χρήμασι»³⁰ καὶ πολὺ πλουσιότερους στὴν ἔνθεη ἀρετῆ. Ἦταν ὁμως «πένητες τῆ ἀτεκνία», «διὰ τὰ δεσμὰ τῆς στειρώσεως τῆς μακαρίας Ἄννης»³¹. Αὐτὸ ἀποτελοῦσε ὄνειδος γιὰ τοὺς ἄτεκνους γονεῖς μέσα στὴν κοινωνία τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ἐνῶ οἱ ἱερεῖς, ἀναφέρει ὁ Νεόφυτος, δὲν δέχονταν τὰ δῶρα τῶν γονέων τῆς Μαρίας: «καὶ ὄνειδιζεν ἀδεῶς διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς σπέρμα ἐν τῷ Ἰσραήλ»³².

Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, τοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ ἀπὸ τὴν κοινωνία τοῦ Ἰσραήλ, ὁ δίκαιος Ἰωακείμ, τονίζει ὁ Ἑγκλειστος, ἀναχώρησε στὴν ἔρημο. Ἐκεῖ παρέμεινε σαράντα ἡμέρες νηστεύοντας καὶ μὲ πόνο ψυχῆς παρακαλοῦσε τὸν Κύριο νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸ ὄνειδος τῆς ἀτεκνίας, δίνοντάς του παιδί, τὸ ὁποῖο στὴ συνέχεια θὰ τὸ ἀφιέρωνε στὸν ἴδιο τὸν Θεό: «περίελε ἀπ' ἐμοῦ», ἔλεγε, «Κύριε, περίελε ἀπ' ἐμοῦ ἀτεκνίας ὄνειδος καὶ ἐξουδένωσιν· καὶ εὐδόκησον δὴ, Κύριε, δοθῆναι σπέρμα κάμοι καὶ γὰρ πάλιν αὐτὸ ἀντιδώσω, Δέσποτα, τῇ ἀγαθότητί σου»³³.

28. *Πανηγυρική Α'*, 4, 1, 5-10, σελ. 135.

29. *Πανηγυρική Α'*, 4, 2, 15-17, σελ. 136· «Γεννήτορες μὲν γὰρ τῆς θεόπαιδος ταύτης Ἰωακείμ καὶ Ἄννα, ἐκ γένους τοῦ βασιλέως Δαβὶδ, ἐκ φυλῆς Ἰούδα, φύλακες νόμου καὶ θείων ἐντολῶν ἀκριβεῖς τηρηταί».

30. *Πανηγυρική Α'*, 4, 2, 17-18, σελ. 136. Ἡ ἐπίδραση τοῦ *Πρωτευαγγελίου* τοῦ Ἰακώβου, Ἰω. Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ, ὁ.π. σελ. 55 εἶναι προφανής· «Στὶς “Ἱστορίες τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ” γίνεται λόγος γιὰ τὸν Ἰωακείμ, ποῦ ἦταν πολὺ πλούσιος καὶ συνήθιζε νὰ προσφέρει διπλά τὰ δῶρα του στὸ Ναό». Πρβλ. C. TISCHENDORF, ὁ.π., σελ. 1.

31. *Πανηγυρική Α'*, 4, 2, 18-20, σελ. 136.

32. *Πανηγυρική Α'*, 4, 2, 19-23, σελ. 136. Ἡ ἐπίδραση τοῦ *Πρωτευαγγελίου* στὸν Νεόφυτο εἶναι σαφής: «Στάθηκε τότε μπροστά του ὁ Ρουβείμ (ἱερέας) καὶ τοῦ εἶπε: “Δὲν σοῦ ἐπιτρέπεται νὰ προσφέρεις πρῶτος τὰ δῶρα σου, ἀφοῦ δὲν ἔκανες ἀπογόνους στὸν Ἰσραήλ”». Πρβλ. C. TISCHENDORF, ὁ.π. σσ. 2-3.

33. *Πανηγυρική Α'*, 4, 3, 27-30, σελ. 136.

Αυτή ή άπλοϊκή διήγηση του Νεοφύτου, δίνει μία περιγραφή της καταστάσεως των γονέων της Μαρίας μέσα στην Ίουδαϊκή κοινωνία και δείχνει πώς αντιμετώπισε ό Ίωακείμ την κοινωνική κατάκριση με πνευματικά κριτήρια.

Στή διήγησε αυτή προσάρμοσε ό Κύπριος Πατέρας τό γεγονός της άτεκνίας της Άννας σ' ένα Άγιολογικό συναξαρικό μοτίβο, όπως Άγιολογικοί ήταν οι περισσότεροι λόγοι της *Πανηγυρικής Α'*, ενώ παράλληλα χρησιμοποιεί από την Άπόκρυφη Γραμματεία τό *Πρωτευαγγέλιο* του Ίακώβου³⁴. Η φυσικότητα της διηγήσεως συνεχίζει μέχρι να φθάσουμε στο ποθούμενο άποτέλεσμα. Στηριζόμενος ό Νεόφυτος στον Ψαλμό 33, 18: «Έκέκραξαν οι δίκαιοι και ό Κύριος εισήκουσεν αυτών», παρουσιάζει τον δίκαιο Ίωακείμ να καθικετεύει την θείαν ευμένειαν και έτσι να έπιτυγχάνει τό ποθούμενον³⁵. Άκολούθως, στηριζόμενος ό Κύπριος Πατέρας στην Παύλεια θεολογία, τονίζει ότι ό πανελεήμων Κύριος εισήκουσε την προσευχή του πατέρα της Θεοτόκου «όπως δια του σπέρματος αυτού τό πρò των αιώνων προορισθèn έκπληρωθη κεκρυμμένον μυστήριον»³⁶.

Με τον τρόπο αυτό ό Νεόφυτος θέτει όλη τή διήγηση κάτω από τή θεολογία της ιστορίας της Θείας Οικονομίας. Δια του σπέρματος του Ίωακείμ θά προέλθει εκείνη, ή όποια θά συμβάλει στην έκπλήρωση του προαιωνίου σχεδίου της σωτηρίας του ανθρωπίνου γένους. Έτσι, ή πορεία της ιστορίας κατατείνει στην πραγμάτωση του κεκρυμμένου μυστηρίου, στο όποιο θά παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο ή Παρθένος Μαρία με τή γέννηση του Ίησου Χριστού.

Στή συνέχεια ό Νεόφυτος και πάλι στηριζόμενος στο *Πρωτευαγγέλιο*, του Ίακώβου, διαμορφώνει τή διήγηση του Ίωακείμ στο μοτίβο της διήγησης του

34. Άναφέρεται χαρακτηριστικά στο *Πρωτευαγγέλιο του Ίακώβου*, Ιω. Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ, ό.π. σελ. 55-56: «Λυπήθηκε πολύ ό Ίωακείμ και δέν έμφανίστηκε στή γυναίκα του, αλλά κατευθύνθηκε στην έρημο, όπου έστησε τή σκηνή του, νήστεψε έπίσης σαράντα μερόνυχτα μονολογώντας: “Δέν θά κατέβω ούτε για φαγητό ούτε για ποτό, έως ότου με επισκεφτεί ό Κύριος, ό Θεός μου, και θά είναι τροφή και ποτό ή προσευχή μου”».

35. *Πανηγυρική Α'*, 4, 30-33, σελ. 136. Πρβλ. ΔΗΜ. ΚΑΪΜΑΚΗ, *Σύντομο ύπόμνημα στους Ψαλμούς*, έκδ. Ψυχογιός, Άθήνα 2010, σελ. 146.

36. *Πανηγυρική Α'*, 4, 33-35, σελ. 136. Η άναφορά του Νεοφύτου στο κεκρυμμένον μυστήριον, άφορά στις έπιστολές Έφεισ. 3, 9 και Κολ. 1, 26. Ιστορική και θεολογική άνάλυση, βλ. Ιω. Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Άποστόλου Παύλου έπιστολές προς Έφεισίους, Φιλιππησίους, Κολοσσαείς, Φιλήμονα*, έκδ. Π. Πουρναρά, *Έρμηνεία Καινής Διαθήκης 10*, Θεσσαλονίκη 1981, σελ. 140 έξ. και 458 έξ. Πρβλ. ΙΟΥΛΙΑΝ ΕΝΙ, *Τό μυστήριον του Χριστού, Σπουδή στο ύπόμνημα του Άγίου Ίωάννου του Χρυσοστόμου στις Έπιστολές του Άπ. Παύλου*, Θεσσαλονίκη 2010, σελ. 210 κ. έξ.

Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου (Λουκ. 1, 26-38). Ἄγγελος Θεοῦ ἀποστέλλεται σὸν Ἰωακείμ γιὰ νὰ τοῦ ἀναγγεῖλει ὅτι «εἰσήκουσε Κύριος τῆς δεήσεώς» σου (Ψαλμ. 6, 10), γι' αὐτὸ ἡ γυναίκα σου ἡ Ἄννα θὰ συλλάβει παιδί καὶ αὐτὸ τὸ παιδί θὰ γίνῃ γνωστὸ σ' ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη: «καὶ συλλήψεται Ἄννα ἡ γυνὴ σου καὶ ἐν ὄλῃ τῇ οἰκουμένη τὸ σὸν λαληθήσεται σπέρμα»³⁷.

Φαίνεται καθαρὰ ὅτι ὁ Νεόφυτος ἔχει ὡς ὑπόβαθρο τὴ Βιβλικὴ θεολογία, ἐνῶ παράλληλα ἀντλεῖ τὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴ συναξαρικὴ καὶ Ἄγιολογικὴ διήγηση, καθὼς ἐπίσης ἀπὸ τὴν Ἀπόκρυφὴ Γραμματεία. Ὡστόσο, μᾶς δίνει τὴ θεολογικὴ διάσταση τῶν γεγονότων ἀπαλλαγμένων ἀπὸ κάθε μυθοπλασία καὶ παιδαριώδη ἀναφορὰ τῶν Ἀπόκρυφων κειμένων. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία μὲ τὴν Πατερικὴ θεολογία, ἐνῶ τοποθετεῖται ἀρνητικὰ ἀπέναντι στὰ Ἀπόκρυφα κείμενα, γιορτὲς ὅπως τὸ Γενέθλιο, τὰ Εἰσόδια καὶ τὴν Κοίμησι τῆς Θεοτόκου, τὶς στηρίζει στὶς πληροφορίες τῶν Ἀποκρύφων. Ἔτσι ὁ Νεόφυτος, ἀκολουθώντας τὴν Πατερικὴ Ἐρημηνυτικὴ καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴ παράδοση, ἀναφέρεται καὶ στηρίζει τὶς γιορτὲς πού μνημονεύσαμε στὰ Ἀπόκρυφα κείμενα³⁸ τῆς Καινῆς Διαθήκης, δίνοντας τὴ θεολογικὴ τους κυρίως διάσταση.

Συνεχίζοντας τὸν λόγο του ὁ Ἑγκλειστος Πατέρας ἀναφέρεται καὶ στὶς πληροφορίες πού ἀφοροῦν τὴ μητέρα τῆς Μαριάμ, τὴν Ἄννα. Γιὰ τὸν θρήνο τῆς Ἄννας στηρίζεται ὁ Νεόφυτος καὶ πάλι τόσο στὸ *Πρωτευαγγέλιο* τοῦ Ἰακώβου³⁹, ὅσο καὶ στὸ *Συναξάριο τῆς Κωνσταντινουπόλεως*⁴⁰. Ἡ δικαία Ἄννα θρηνοῦσε, ἐκόπτετο σὸν κῆπο τῆς γιὰ τὴν ἀκαρπία τῆς. Παρεπονεῖτο ὅτι οὔτε στὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ δὲν μοιάζει, διότι ἐκεῖνα δὲν εἶναι ἀκαρπα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, οὔτε στὰ κτήνη καὶ στοὺς ἰχθεῖς μοιάζει, γιατί δὲν προσέφερε τὸν καρπὸ

37. *Πανηγυρικὴ Α'*, 4, 36-39, σελ. 137, πρβλ. *Πρωτευαγγέλιο Ἰακώβου* στὸ Ἰω. Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ, ὅ.π. σελ. 57. C. TISCHENDORF, ὅ.π. σελ. 9. «Ἄγγελος γὰρ Κυρίου κατέβη πρὸς αὐτὸν λέγων Ἰωακείμ Ἰωακείμ ἐπήκουσε Κύριος ὁ Θεὸς τῆς δεήσεώς σου· κατάβηθι ἐντεῦθεν· ἰδοὺ γὰρ ἡ γυνὴ σου Ἄννα ἐν γαστρὶ λήψεται».

38. Περισσότερα γιὰ τὰ Ἀπόκρυφα, βλ. Ἰω. Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Εἰσαγωγή στὴν Καινὴ Διαθήκη*, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 369 ἐξ., ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, *Ἀπόκρυφα Χριστιανικά Κείμενα*, τόμ. Α' 1999, τόμ. Β' 2004, ΧΡ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, *Ἡ ἀπόκρυφὴ Ἀποκάλυψη Ἰωάννη*, Θεσσαλονίκη 1996.

39. *Πρωτευαγγέλιο τοῦ Ἰακώβου*, στὸ Ἰω. Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ, ὅ.π. σελ. 56-57. C. Tischendorf, ὅ.π. σελ. 4 ἐξ.: «Ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ Ἄννα δύο θρήνους θρηνεῖ καὶ δύο κοπετοὺς ἐκόπτετο, λέγουσα κόψομαι τὴν χηρεῖάν μου, κόψομαι καὶ τὴν ἀτεκνίαν μου».

40. *Συναξάριον Κωνσταντινουπόλεως*, στ. 28, 9-29.

της κοιλίας της στον Θεό. Και συνεχίζοντας τὸν θρήνο ἡ Ἄννα, ἀναφέρει ὁ Νεόφυτος, καταλήγει στὴν παράκληση πρὸς τὸν Θεὸ νὰ τῆς δώσει παιδί, τὸ ὁποῖο θὰ τοῦ τὸ ἀφιερώσει: «Ἄλλ' ἔὰν κάμοί, Κύριε, κελεύσης καρπὸν δωρηθῆναι κοιλίας, τοῦτον ἀντιδίδωμι πάλιν πρὸς σε Κύριε, ὁ Θεός μου»⁴¹.

Ἀκολουθώντας ὁ Νεόφυτος στὴ συνέχεια τὸ κλασικὸ βιβλικὸ μοτίβο τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου στὸν Λουκᾶ, παρουσιάζει τὴν εὐχάριστη ἀγγελία τοῦ θείου ἀγγέλου στὴν Ἄννα «περὶ τεκνογονίας». Ἔτσι, ὅλη ἡ πορεία τῶν γεγονότων ἐστιάζει στὸ περιστατικὸ τῆς θείας ἐπενέργειας γιὰ τὴ σύλληψη τῆς Θεοτόκου, ἡ ὁποία ἔμελλε νὰ ἀφιερωθεῖ στὸν Θεό⁴². Ὄποτε, μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ὁ Ἑγκλειστος προετοιμάζει τὰ γεγονότα γιὰ τὰ Εἰσόδια τῆς Παναγίας στὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων καὶ προοιδαίνει γιὰ τὴν ἐπόμενη Θεομητορικὴ ἑορτή. Τὸ μήνυμα τοῦ ἀγγέλου ἀπεδέχθησαν καὶ οἱ δύο γονεῖς τῆς Θεοτόκου, σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν περίπτωση τοῦ Ζαχαρία (Λουκ. 1, 18-20). Τὸ γεγονὸς τῆς ἀποδοχῆς τοῦ λόγου τοῦ ἀγγέλου ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῆς Θεοτόκου ἐπέτρεψε στὸν Ἰωακείμ, ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴν ἔρημο, νὰ τελέσει θυσίες ζώων. Καὶ ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῶν βοσκῶν γιὰ τὴ γέννηση τοῦ Ἰησοῦ προκλήθηκε χαρὰ μεγάλη πού γέμισε ὅλο τὸν κόσμο, ἔτσι καὶ στὴ συγκεκριμένη περίπτωση τοῦ εὐαγγελισμοῦ τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἄννας προκλήθηκε χαρὰ μεγάλη πού ἀφοροῦσε «παντὶ τῷ λαῷ» (Λουκ. 2, 10).

Ὁ δημιουργὸς τῆς κτίσεως, ὑποστηρίζει ὁ Νεόφυτος, ἔλυσε τὴν Ἄννα ἀπὸ τῶν στερωτικῶν δεσμῶν τῆς καὶ ἔπειτα ἀπὸ φυσιολογικὴ σχέση μὲ τὸν Ἰωακείμ συλλαμβάνει τὴ θεόπαιδα Μαρία: «Ἡ δὲ Ἄννα, τῶν στερωτικῶν ἀπολυθεῖσα δεσμῶν παρὰ τοῦ δημιουργοῦ τῆς φύσεως, συλλαμβάνει παρὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Μαρίαν τὴν θεόπαιδα»⁴³. Αὐτὸ τὸ γεγονὸς τοῦ θείου Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου, κατὰ τὸν Ἅγιο Νεόφυτο, εἶχε τὶς ἀκόλουθες θεολογικὲς συνέπειες γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα: α) Ἐγινε ἡ ἀπαρχὴ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· β) ἀπὸ αὐτὴ τὴ σύλληψη θὰ προερχόταν ἡ Παναγία, ἡ ἀγνὴ μητέρα τοῦ

41. *Πανηγυρικὴ Α'*, 4, 5, 40-47, σελ. 137. Πρβλ. C. TISCHENDORF, ὁ.π. σελ. 6 ἔξ.

42. *Πανηγυρικὴ Α'*, 4, 6, 48-52, σελ. 137. Πρβλ. C. TISCHENDORF, ὁ.π. σελ. 8 ἔξ: «Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη λέγων αὐτῇ Ἄννα Ἄννα ἐπήκουσε Κύριος τῆς δεήσεώς σου, καὶ συλλήψει καὶ γεννήσεις, καὶ λαληθήσεται τὸ σπέρμα σου ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ».

43. *Πανηγυρικὴ Α'*, 4, 6, 52-54, σελ. 137. C. TISCHENDORF, *Εὐαγγέλια Ἀπόκριψα*, σελ. 9-10: «καὶ ἔστη Ἄννα πρὸς τὴν πύλην καὶ εἶδεν τὸν Ἰωακείμ ἐρχόμενον, καὶ δραμοῦσα ἐκρεμάσθη εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ λέγουσα. Νῦν οἶδα ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς εὐλόγησέ με σφόδρα ἰδοὺ γὰρ ἡ χήρα σὺκέτι χήρα καὶ ἡ ἄτεκνος ἐν γαστρὶ λήψομαι».

Λόγου τοῦ Θεοῦ· γ) ἔγινε ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἀνακαινίσεως τῆς παλαιωθείσης φύσεως πού προκλήθηκε διὰ τῆς παραβάσεως τῶν πρωτοπλάστων τῆς θείας ἐντολῆς καὶ τέλος δ) ἔγινε ἡ ἀνατροπὴ τῆς πτωτικῆς κατάστασης πού ὀδήγησε στὴν ἐξαφάνιση τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, μὲ τὰ ὅποια κόσμησε ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπο⁴⁴.

Ὁ Νεόφυτος, συνεχίζοντας τὴ θεολογικὴ ἐρμηνεύειά τῆς γεννήσεως τῆς Θεοτόκου, χρησιμοποιεῖ τὴ γνωστὴ παραβολὴ τοῦ προζυμιοῦ⁴⁵. Ὅπως κατὰ τὴν παραβολὴ τοῦ Ἰησοῦ λίγο προζύμι μπορεῖ νὰ ζυμώσει ὁλόκληρο σακὶ ἀπὸ ἀλεῦρι, ἔτσι καὶ στὴν προκειμένη περίπτωση «διὰ τῆς θεοπλάστου ζύμης ταύτης καὶ ὑπερκαθάρου ὄλον, τὸ παλαιωθὲν φύραμα ἡμῶν ἀναπλάσας ὁ πλαστοουργὸς ἐκαινούργησε»⁴⁶. Πρόκειται γιὰ ἀλληγορικὴ μέθοδο ἐρμηνεύειας, ἡ ὁποία ἦταν προσφιλεῖς στὸν Ἅγιο Νεόφυτο, ὁ ὁποῖος ὡστόσο ἀκολουθεῖ καὶ τὴν ἱστορικοκριτικὴ μέθοδο στὶς περισσότερες περιπτώσεις. Ἡ Παναγία, γιὰ τὸν Ἐγκλειστο, εἶναι ἡ θεόπλαστη ζύμη, ἡ ὁποία ὑπερκάθαρε τὸ παλαιωθὲν φύραμα τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἀφοῦ τὸ ἀνέπλασε ὁ δημιουργός, ἔδωσε στὸν κόσμο μία νέα, καινούργια δημιουργία⁴⁷. Συνεπῶς, κατὰ τὸν Νεόφυτο, ὁ ρόλος τῆς Θεοτόκου ἦταν καθοριστικὸς στὴν ἀνακαινίση τοῦ κόσμου σὲ μία νέα δημιουργία, ὅπου ἔπαιξε ἡ Παναγία πρωταγωνιστικὸ ρόλο γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Χριστοῦ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ὁ Κύριος Πατέρας προσδίδει χριστοκεντρικὴ διάσταση στὴ γέννηση τῆς Θεοτόκου. Διὰ τῆς Παναγίας γεννᾶται ἐκεῖνος πού ἀναδημιουργεῖ τὴν κτίση καὶ τὸν ἄνθρωπο σὲ μία ἀνακαινισμένη ἀνθρωπότητα. Ἔτσι, ἀναδεικνύεται ἡ Μαρία Θεοτόκος.

Ὁ Νεόφυτος θεωρεῖ τὴ γέννηση τῆς Μαρίας «παράδοξον θαῦμα»⁴⁸, τὸ ὁποῖο εἶναι γεμάτο ἐκπλήξεις. Χρησιμοποιώντας καὶ πάλι ἀλληγορικὸ λόγο, ὁ Ἐγκλειστος τονίζει ὅτι μαζὶ μὲ τὴν καθαρότητα ζύμη «συνέμιξεν ἑαυτὸν

44. *Πανηγυρικὴ Α΄*, 4, 6, 55-58, σελ. 137: «ἦν καὶ ἀπέτεκε σήμερον, ἀπαρχὴν τῆς ἡμῶν σωτηρίας καὶ μητέρα Λόγου Θεοῦ ἀγνήν καὶ ἀπαρχὴν καινουργίας τῆς παλαιωθείσης διὰ παραβάσεως θείας ἐντολῆς καὶ ἀφανισθείσης φύσεως ἡμῶν».

45. *Μαθθ.* 13, 34 καὶ *Λουκ.* 13, 20-21. Πρβλ. ΚΛ. SNODGRASS, *Stories within a text, A comprehensive guide to the parables of Jesus*, Cambridge 2008, σσ. 228-233.

46. *Πανηγυρικὴ Α΄*, 4, 7, 60-62, σελ. 138. Πρόκειται γιὰ μία πρωτότυπη ἐρμηνευτικὴ προσέγγιση τοῦ Νεόφυτου στὶς παραβολὲς τοῦ Κυρίου. Περισσότερα βλ. ΙΩ. Δ. ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ, «Πρωτότυπες ἐρμηνεῖες τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀπὸ τὸν Ἅγιο Νεόφυτο», Πρακτικά, ὅ.π. σσ. 483 – 498.

47. *Πανηγυρικὴ Α΄*, 4, 7, 58-62, σελ. 138.

48. *Πανηγυρικὴ Α΄*, 4, 7, 62, σελ. 138.

ἀρρήτως ὁ ὑπερκάθαρος ἀρτοποιὸς καὶ ἐξ αὐτῆς μέρος τι ἀναλαμβανόμενος ὅλον τὸ φύραμα ἡμῶν καὶ ὅλην τὴν διαρτίαν εἰργάσατο θαυμασίως»⁴⁹.

Ἡ προσφορά τῆς Μαρίας, κατὰ τὸν Νεόφυτο, εἶναι ἡ καθαρότητα τῆς ὑπαρξῆς της, ἡ ὁποία καθαγιαζομένη διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δέχθηκε στὰ σπλάγχνα της τὸν Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος, γενόμενος ἄνθρωπος, ἔσωσε τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀπὸ τῆ φθορὰ καὶ τὸν θάνατο. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ Ἔγκλειστος ἀκολουθεῖ τὴν Πατερικὴ ἐρμηνευτικὴ παράδοση, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ νὰ κάνει τὸν ἄνθρωπο κατὰ χάρη Θεοῦ. Καὶ ὀλοκληρώνει τὴν ἐρμηνεία τῆς γεννήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ πάλι χριστολογικὰ, τονίζοντας ὅτι αὐτὸς ποὺ γεννᾶται ἀπὸ τὴν Παρθένο Μαρία εἶναι ὁ ἄρτος ὁ ζωντανός, ὁ ὁποῖος δίνει ζωὴ σὲ αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀπολαμβάνουν⁵⁰.

Ἡ ὑπόσχεση τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἄννας ὅτι θὰ ἀφιερῶσουν τὴν Μαρία στὸν Θεὸ πραγματοποιεῖται, τονίζει ὁ Νεόφυτος, προσφέροντάς την μετὰ ἀπὸ τριετία στὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων. Γι' αὐτὸ ὁ Ἔγκλειστος προαναγγέλλει ὅτι θὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὸ θέμα τῶν Εἰσοδίων, «ὅταν ὁ τῆς ἑορτῆς ἐκείνης καιρὸς ἐπιστῇ»⁵¹.

Θέλοντας ὁμως νὰ ὀλοκληρώσει τὰ τῆς Γεννήσεως τῆς θεόπαιδος παραθέτει μία σειρά χαιρετισμῶν στὴν Παναγία, ὅπου διαλαμβάνονται τὰ ἀκόλουθα:

Μὲ τὸ «Χαῖρε Δέσποινα» προσθέτει ὁ Νεόφυτος ὅτι τόσο ὁ πατέρας της, ὅσο καὶ ἡ μητέρα της δέχθηκαν τὸν εὐαγγελισμό τοῦ ἀγγέλου. Μετὰ ἀπὸ συζυγικὴ σχέση τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἄννας, ἡ μητέρα τῆς Παναγίας, συνέλαβε καὶ γέννησε τὴ θεόπαιδα Μαριάμ. Εἰσάγοντάς την οἱ γονεῖς της στὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, θεῖος ἄγγελος «τὴν τροφὴν ἐπορίζου πρεπόντως ὡς ἀληθῶς»⁵².

Στὴ συνέχεια, μὲ τὸ «Χαῖρε, ἀγνή Παρθένε», ἀναφέρεται «τὸ κλεῖθρον τῆς παρθενίας, τῶν παρθένων τὸ κλέος». Εἶναι ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα τῆς παρθενίας καὶ ἡ δόξα τῶν παρθένων, δηλαδή τῶν ἀφιερωμένων γυναικῶν. Ἀκολουθῶς, ὑπογραμμίζεται ἀπὸ τὸν Νεόφυτο ὅτι ἡ Παναγία εἶναι τὸ τεῖχος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ποὺ τὴν προστατεύει ἀπὸ κάθε αἵρεση καὶ τῆς δίνει τὴ δυνατότητα νὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ λύτρωση τῶν ἀνθρώπων, ὡς «ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος»⁵³ τῆς πορείας τοῦ ἀνθρώπινου γένους πρὸς τὰ ἔσχατα, ὡς ὁ βασικὸς παράγοντας τῆς

49. *Πανηγυρικὴ Α'*, 4, 7, 63-66, σελ. 138.

50. *Πανηγυρικὴ Α'*, 4, 7, 66-68, σελ. 138, πρβλ. *Ἰωάν.* 6, 35.48.

51. *Πανηγυρικὴ Α'*, 4, 9, 82, σελ. 138.

52. *Πανηγυρικὴ Α'*, 4, 10, 93-105, σελ. 139.

53. *Πανηγυρικὴ Α'*, 4, 11, 106-109, σελ. 139.

σωτηρίας. Παράλληλα, ἡ Θεοτόκος καθίσταται ὁ θεματοφύλακας τῆς ἐκκλησιαστικῆς παράδοσης καὶ ὁ ἀσφαλῆς φρουρὸς ποὺ ἐξασφαλίζει τὴν αἰωνιότητα καὶ τὴ σωτηρία τῆς ἀνθρωπότητας ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ τὸν θάνατο.

Μὲ τὸ ἐπόμενο «Χαῖρε, Θεοτόκε Παρθένε, ἡ νύμφη τοῦ Πατρὸς, ἡ μήτηρ τοῦ Υἱοῦ καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος οἰκία λελαμπρυσμένη»⁵⁴, κατὰ τὸν Νεόφυτο, φαίνεται ἡ σχέση τῆς Παναγίας μὲ τὴν Τριαδικὴ Θεότητα. Γιὰ τὸν Θεὸ Πατέρα εἶναι ἡ νύμφη, γιὰ τὸν Υἱὸ ἡ μητέρα καὶ γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα «ἡ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος οἰκία λελαμπρυσμένη»⁵⁵. Συνεχίζοντας τοὺς χαιρετισμούς, ὁ Νεόφυτος τονίζει τὴν ἀπόλυτη ἀγνότητα τῆς Παρθένου Θεοτόκου καὶ υπογραμμίζει ὅτι ἡ Παναγία εἶναι ἡ Πανάχρονη ἀγνή Παρθένος καὶ Θεοτόκος καὶ κυρίως ὁ ζωντανὸς οἶκος τῆς ἀχωρίστου Τριάδος. Χαρακτηρίζοντάς τὴν ὡς ἀγία περιστερά, καθαρωτάτη τρυγὸνα καὶ ὠραία χελιδόνα, προμηγύει τὴ σωτήρια ἀνοιξὴ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ποὺ θὰ ἀναμορφώσει τὴν κτίση καὶ τὸν ἄνθρωπο⁵⁶.

Εἶναι τὸ ἀπόρρητο τεῖχος καὶ ἀποτρόπαιο τῶν ἐχθρῶν, τονίζει ὁ Ἑγκλειστος, τὸ καταφύγιο τῶν πιστῶν καὶ ἡ χαρὰ ἐκείνων ποὺ στηρίζουν τὴν πίστη καὶ τὴν ἐλπίδα τοὺς στὸν Χριστό⁵⁷. Ἡ Θεοτόκος ἀποτελέσσει παράλληλα, ἀναφέρει ὁ Νεόφυτος, τὸ χωρίον τοῦ ἀχωρήτου, γιατί ὁ ἀχώρητος παντὶ χώρεσε στὴ μήτρα τῆς Παρθένου. Γίνεται ἡ χαρὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων, καθὼς ἐπίσης ἡ ἐλπίδα τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ οὐράνια θύρα τῶν πιστῶν. Εἶναι ὁ ἔμψυχος λαμπρὸς οὐρανὸς τῆς κατοικίας τοῦ Θεοῦ⁵⁸. Γίνεται ἡ Παρθένος τὸ κατοικητήριο τῶν ἀνθρώπων, «ὁ θάλαμος τῆς ἄνω βασιλείας», ἀναφέρει ὁ Νεόφυτος, «ὁ ἔπαινος τῆς κάτω βασιλείας, τὸ θεῖον θησαύρισμα τῶν ἄνω καὶ κάτω»⁵⁹.

Τέλος, ἡ Παναγία, κατὰ τὸν Κύπριο Πατέρα, γίνεται τὸ κέντρο τῆς ἀνθρωπότητας, γιατί ἀπὸ αὐτὴν ἐξακτινώνεται ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης καὶ ξεκινᾷ ἡ πορεία τῆς σωτηρίας ὡς κεντρικὸς ἄξονας τοῦ ἐξαγιασμοῦ ὁλόκληρης τῆς κτίσης. Αὐτὴ ποὺ κατέβασε τὸν Θεὸ στὴ γῆ, αὐτὴ θὰ ἀνεβάσει καὶ τὸν ἄνθρωπο στὸν οὐρανό.

54. Πανηγυρικὴ Α΄, 4, 11, 110-111, σελ. 139.

55. Πανηγυρικὴ Α΄, 4, 11, 111, σελ. 139.

56. Πανηγυρικὴ Α΄, 4, 11, 112-118, σελ. 139-140.

57. Πανηγυρικὴ Α΄, 4, 12, 120-122, σελ. 140.

58. Πανηγυρικὴ Α΄, 4, 12, 123-126, σελ. 140.

59. Πανηγυρικὴ Α΄, 4, 12, 127-129, σελ. 140.

Ἔτσι γίνεται ἡ αἰτία τῆς χαρᾶς συμπάσης τῆς κτίσεως, ἀφοῦ, σύμφωνα μὲ τὴ διήγηση τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῆς, συνέλαβε καὶ γέννησε τὸν ἕνα τῆς Τριάδος. Αὐτὸ συνέβαλε, τονίζει ὁ Νεόφυτος, ὥστε νὰ εἶναι αἰτία χαρᾶς καὶ νὰ ἐξαφανίσει τὴ λύπη τῆς προμήτορος Ἄννας⁶⁰. Καὶ μὲ τὸ τελευταῖο χαῖρε ἐπικαλεῖται τὴ βοήθεια τῆς «ὑπὲρ ἡμῶν πάντων τῶν γεραιρόντων τὴν σεπτὴν σου γέννησιν»⁶¹.

Συμπεράσματα

Ἀπὸ τὴν ἔρευνα τοῦ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου Μαρίας κατὰ τὸν Ἅγιο Νεόφυτο τὸν Ἑγκλειστο μποροῦμε νὰ ὀδηγηθοῦμε στὰ παρακάτω συμπεράσματα:

1. Ὁ Ἅγιος Νεόφυτος, ἐκτός ἀπὸ τὶς σποραδικὲς ἀναφορὲς ποὺ κάνει γιὰ τὴ Θεοτόκο σὲ ὅλα τὰ συγγράμματά του, ἐστιάζει τὴν προσοχή του στὸ Γενέθλιο, στὰ Εἰσόδια, στὸν Εὐαγγελισμό, στὴν Ἁγία Ὑπαπαντὴ καὶ στὴν Κοίμησι τῆς Θεοτόκου. Λόγο γιὰ τὶς παραπάνω γιορτὲς κάνει στὶς *Κατήχησεις*, στὴν *Πανηγυρικὴ Α'* καὶ στὴν *Ἑρμηνεῖα Κανόνων τῶν δώδεκα Δεσποτικῶν ἑορτῶν*.
2. Ἐστιάζοντας τὴν ἔρευνά μας στὴν παροῦσα μελέτη στὸ Γενέθλιον τῆς Θεοτόκου, στὴν *Κατήχησι* 22 τοῦ Ἁγίου Πατρὸς, διαπιστώνουμε ὅτι ὁ Νεόφυτος θεωρεῖ τὴ Μητέρα τοῦ Χριστοῦ σταθμὸ στὴν ἱστορία τῆς Θείας Οἰκονομίας, γι' αὐτὸ καὶ θεολογεῖ σὲ εἰκόνες παρμένες ἀπὸ τὸν Ἀκάθιστο Ὑμνο. Τὴν χαρακτηρίζει οὐρανομήκη κλίμακα ποὺ μεταφέρει τὸ ἀνθρώπινο γένος στὸν οὐρανό, ἔμφυχη γέφυρα ποὺ βοηθεῖ τὸν ἄνθρωπο νὰ διαβεῖ στὰ οὐράνια σκηνώματα, πύλη οὐράνιο, ἀπὸ τὴν ὁποία ὁ μόνος ποὺ πέρασε εἶναι ὁ οὐράνιος βασιλιάς καὶ ἔτσι λύεται ὁ *crux interpretum* τοῦ *Ματθαίου* 1, 25. Χαρακτηρίζει ὅμως ἐπίσης ὁ Ἅγιος Νεόφυτος τὴ Θεοτόκο ἡλιακὴ λαμπηδόνα, ποὺ καλεῖ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους στὸ ἀνέσπερο φῶς τῆς τρισηλίου θεότητος καὶ βασιλίσσα θεόστεπη, ποὺ ὡς μεσίτρια ὀδηγεῖ τοὺς πιστοὺς στὰ ἄνω βασιλεία τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.
3. Στὴν *Πανηγυρικὴ Α'*, στὸν Λόγο 4 ἔχουμε ἀρκετὲς πληροφορίες γιὰ τοὺς γονεῖς τῆς Θεοτόκου, τὸν Ἰωακείμ καὶ τὴν Ἄννα, ποὺ στηρίζονται στὴ θεολογία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, στὴν Πατερικὴ Γραμματεία, στὸ *Συναξάριον*

60. *Πανηγυρικὴ Α'*, 4, 13, 130-133, σελ. 140.

61. *Πανηγυρικὴ Α'*, 4, 13, 135-136, σελ. 140.

Κωνσταντινουπόλεως, στην Ἀπόκρυφη Γραμματεία τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ ἰδιαίτερα στὸ *Πρωτευαγγέλιο* τοῦ Ἰακώβου. Ὡς φιλολογικὸ καὶ θεολογικὸ μοτίβο χρησιμοποιεῖ ὁ Νεόφυτος τὴ διήγηση τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου (Λουκ. 1, 26-38) καὶ σ' αὐτὸ προσαρμόζει τὸν Εὐαγγελισμὸ τῶν γονέων τῆς, ποὺ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴ φυσιολογικὴ σύλληψη καὶ γέννηση τῆς Μαρίας τῆς θεόπαιδος. Παράλληλα ὅμως χρησιμοποιεῖ καὶ τὸν συναξαρικὸ καὶ ἀλληγορικὸ λόγο γιὰ νὰ συνθέσει τὴ διήγηση τῆς Γενέσεως τῆς Θεοτόκου.

4. Ὁ Νεόφυτος τονίζει ἰδιαίτερα τὸν πρωταγωνιστικὸ ρόλο τῆς Θεοτόκου Μαρίας στὴν ἱστορία τῆς Θείας Οἰκονομίας καὶ τοῦ κεκρυμμένου μυστηρίου τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀκολουθώντας τὴ θεολογία τῶν προηγούμενων ἀπὸ αὐτὸν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Τέλος, ἐντυπωσιάζει ἡ πλούσια χρῆση τῶν Ἀποκρύφων κειμένων τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἀποδεχόμενος τὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα ποὺ συμφωνοῦν μὲ τὴ θεολογία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Μὲ τὶς πληροφορίες τῶν Ἀποκρύφων, καὶ ἐν προκειμένῳ τοῦ Πρωτευαγγελίου τοῦ Ἰακώβου, ἐνισχύει καὶ θεμελιώνει τὴ γιορτὴ τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου, ὅπως ἐπίσης καὶ τὶς γιορτὲς τῶν Εἰσοδίων, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

SUMMARY

“The Birth of Virgin Mary according to Saint Neophytus the Recluse”

By Chr. Oikonomou,
Emeritus Professor of Aristotle University of Thessaloniki,
President of the Department of Theology
and Culture of the University of Nicosia

Saint Neophytus the Recluse, in his entire work, refers to the Mother of God. This study focuses on the Birth of Virgin Mary according to the Catechesis 22 and the Panegyric A' (Speech 4) of St. Neophytus, who integrates the birth of Virgin Mary in the history of the Divine Providence and considers it the beginning of the salvation of the mankind. Neophytus uses the Apocryphal texts of the New Testament, accepting the historical elements that conform to the theology of the New Testament. With the information he receives from the

Protevangelium of Jacob, he strengthens and establishes the feast of Birth of Virgin Mary, as well as the celebration of the Entry into the temple, the Annunciation and the Assumption of Virgin Mary.